

כשהיו, ומשנעשו כלי ירדו לידי טומאה ככלי עץ שהם מקבלים טומאה מן התורה.⁽²⁾

ומקשינן: תפשוט ליה לבעיה זו, מהא דאמר עולא משום רבי שמעון בר יהוצדק:

מעשה ובלעו שני זאבים שני תינוקות בעבר הירדן, והקיאום כשהם מתים דרך בית הרעי, ובא מעשה לפני חכמים, וטיהרו את הבשר מטומאת מת, ומשום שאין זה בשר המת אלא גללי הזאב; הרי שעיכול הוא?

ודחינן: שאני בשר דרכיך [הבשר רך הוא] ואף באופן זה נחשב הבשר כמעוכל.

הוצים⁽¹⁶⁾ כפיפה מצרית, אם אותו כלי מקבל טומאה?

וצדדי הספק הם:

מי הוח — בליעה כעין זו — עיכול, ושם "גלל" עליהם,⁽¹⁷⁾ ואם כן הוח ליה

ב-טו ככלי העשוי מגללים וככלי העשוי מאדמה,⁽¹⁾ ואין מקבלין טומאה, דאמר מר: כלי העשוי מאבנים וכלי גללים וכלי אדמה, אין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים —

או דלמא: לא הוי עיכול, והרי הם הוצים

דבריו בהערה בעמוד ב.

חרס.

2. לשון הגמרא לעיל הוא "אילמא למיבטל טומאתה, תנינא, כל הכלים". ומשמע מזה, דדוקא משום שהנידון הוא לבטל טומאה שכבר היתה לה, לכן אין מקום לספק, וכאשר פירש רש"י, דמה דאמרינן "אין עולים מידי טומאתם" היינו שכבר נטמאו; ואם כן צריך ביאור: למה לה לגמרא לידחק ולפרש את הספק בכגון שבלע הוצין ועשאו כפיפה ולענין קבלת טומאה, והרי יש לפרש כפשוטו, שבלע כפיפה שלימה טהורה, והנידון הוא לענין קבלת טומאה?!

וכתב ב"קרן אורה" ליישב: אבל באמת, האי כללא לאו דוקא אם כבר נטמאו, אלא אפילו מכאן ולהבא אין עולין מדין קבלת טומאה אלא על ידי שינוי מעשה, כמבואר בלשון הרע"ב ז"ל פרק כה דכלים; [ומפורש כן בדברי רש"י קדושין נט א ד"ה אלא בשינוי מעשה: "וכן עד שלא יקבלו טומאה, אין עולין מתורת קבלת טומאה שירדו במחשבה זו אלא בשינוי מעשה", וראה גם בדברי הגמרא שם "אלא בשינוי מעשה; מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה, מחשבה אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד

16. נתבאר על פי לשון הרמב"ם [כלים א ז]: פיל שבלע הוצין והקיאן דרך הרעי, העושה מהם כלים הרי הן ספק". וכן פירש ב"שפת אמת"; ולפי זה לשון הספק "פיל שבלע כפיפה מצרית" אינו מדוקדק כלל.

17. תמדה התוספות מן המבואר לעיל בחיטים שבגללי בקר, שאם ליקטן לאכילה הרי הם טמאים טומאת אוכלים, ואין אומרים דהוי עיכול?! וראה מה שיישבו; וראה מה שכתב בזה ב"שפת אמת", הובאו דבריו בהערה בעמוד ב.

וב"קרן אורה" הקשה עוד, ממה שאמרו לעיל גבי חיטים שבגללי בקר שפסולים הם למנחות משום "הקריבהו נא לפחתך" ולא משום דהוי עיכול, ראה שם; [וכבר הרגיש בזה הר"ש באהלות יא ז בתוך הדברים].

1. בתוספות הביאו מרש"י, דהיינו: כלי העשוי משחיקת אבנים; והם פירשו: כלי חרס שנתייבשו בחמה ולא נצרפו ככשן כשאר כלי

ומקשינן: ולפשוט מסיפא דלא הוי עיכול: שהרי שנינו בסיפא: **וטמא את העצמות בטומאת מת?**

ודחינן: **שאני עצמות דאקושי טפי** [קשים הם ביותר] ואין זה עיכול.⁽³⁾

דמשמע מדבריו, שהוא מפרש את האיבעיא לענין קבלת טומאה מכאן ולהבא, ובכפיפה מצרית ממש, ודלא כהתוספות כאן ושם, שפירשו את האיבעיא בדבלע הוציין].
וב"חזון איש" [כלים כט יח], תמה על עיקר דמיון הגמרא לההיא ד"אין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה": תימא, דלא נאמר דאין עולה מטומאתו במחשבה, אלא במידי דמהני ביה מחשבה, אבל הכא אי הוה עיכול והוי ככלי גללים, שלא אמרה תורה דין טומאה וטהרה בכלים אלו, למה עדיף בלע כפיפה מבלע הוציין ועבדינהו כפיפה; וראה מה שכתב שם.

3. **כתבו התוספות:** מתוך הסברא היה נראה, שבין לענין איסור ובין לענין טומאה, כל דבר שהוא שלם שניכר בשלמותו שלא נתעכל ולא נבלע בפיו, כגון חיטין שלמים שבגללי בקר ודגים שלימין כגון דג טהור שבלע דג טמא ... דלא הוו עיכול ... וזאבים שבלעו תינוקות אף על גב דנקט "שבלעו", מסתברא שלא היו שלימים.

וראה עוד ב"שיטה מקובצת" בשם הר"ש **משאנץ**: דכל דיני עיכול תלוי הכל בראות העין, לפי מה שאנו רואים אותם שלמים, ובבשר [שאמרינן דנחשב עיכול, מיירי שראינו שנתעכלה, כן הוגה בשולי הגליון; ובר"ש גופיה באהלות יא ז כתב "ותינוקות דחשיב בשר עיכול, נלעסו בשיני הזאבים, וחשיב עיכול טפי, ולכך טיהרום"], ובעצמות דאקושי, אפילו נתמעך ונשתברו קצת לא הוי עיכול, ובהוציין דבלע הפיל דקשה כעצמות מיבעיא לן; [ומיהו ראה בתוספות וב"שיטה מקובצת", שאין הדברים מוסכמים].

מחשבה"; וראה עוד בתוספות כאן ובבבא בתרא כב א, שכתבו לפרש מה שנסתפקו שם לענין "פיל שבלע כפיפה מצרית", דהיינו דוקא בדבלע הוציין; ומבואר מזה, דאי אפשר לפרש את האיבעיא לענין כפיפה מצרית ממש ולענין קבלת טומאה מכאן להבא; אך ראה רש"י שם].

וכן כתב ב"שפת אמת", דממה שלא אמרה הגמרא דבלע כפיפה מצרית, משמע, שאף לענין קבלת טומאה מכאן ולהבא, אין מועיל אלא שינוי מעשה; ומטעם זה תמה על קושיית התוספות [הובאה בהערה בעמוד א]: מאי שנא הוציין מחיטין שבגללי בקר, שהם מטמאים טומאת אוכלים ולא הוי עיכול; שהרי התם כבר היה אוכל, ולא פקע שם אוכל ממנו, כמו הכא אילו כבר היה כלי דלא פקע שם כלי, אבל קודם שנעשה כלי קמיבעיא ליה; **[אך ראה ב"שיטה מקובצת"** – אות יד – בשם "תוספות חצוניות" – והוא המשך לדברי התוספות שלפנינו – שמבואר בהדיא מדבריו, ד"אין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה" הוא דין מסוים בכלים ולא באוכל, ראה שם].

אך תמהו ה"קרן אורה" וה"שפת אמת" על הרמב"ם [כלים א ז], שכתב: פיל שבלע הוציין והקיאן דרך הרעי, העושה מהן כלים, הרי הן ספק אם הם ככלי גללים או כלי עץ כשהיו; **אבל כפיפה שנטמאת**, ובלעה פיל והקיאה דרך בית הרעי, הרי היא בטומאתה; ומלשון זו משמע, שכפיפה קודם טומאתה אף היא בספק, וזה דלא כדמשמע מהגמרא שהצרכה להסתפק דוקא בכגון שבלע הוציין, [ולהוציא את לשונו של רמי בר חמא מפשוטה; ויש להעיר עוד מדברי רש"י בבבא בתרא כב א, גבי מה שנסתפקה הגמרא בפיל שבלע כפיפה מצרית,

בעי רבי זירא:

חטים שירדו בעבים [עם ענני הגשם, שבעת שתייתם מן הים בלעו שם ספינה מליאה חטים], (4) מהו; ומפרש לה ואזיל.

ומקשינן: אי היה הספק להכשירם למנחות, הרי אין מקום להסתפק בזה, כי אמאי לא יוכשרו להם?!

אלא הספק הוא להכשירם לשתי הלחם!

מאי, האם "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה" אמר רחמנא, לאפוקי חטים דהוציא

לארץ דלא יביא מהם לשתי הלחם [וכדילפינן לקמן פג ב], אבל חטים דעבים שפיר דמי להביא מהם לשתי הלחם?

או דילמא: "ממושבותיכם" דוקא, ואפילו חטים דעבים נמי לא יביא מהם לשתי הלחם. (5)

ותמהינן: ומי איכא כהאי גוונא [וכי יש מציאות כזאת שירדו חטים בעבים]?!?

ומשינינן: אין, אכן כבר היה כדבר הזה, דבר עדי טייעא [ערבי (6) ששמו בר עדין נחיתא ליה רוב כיוצא חיטי בתלתא פרסי] נחתו לו

וכי מיבעיא ליה באלו שנעשו על ידי נס, אי הוי בכלל מושבותיכם.

וכתב עוד ב"שפת אמת": והא דלא מפרשינן האיביעיא לענין אי אסורים קודם לעומר, יש לומר דפשיטא ד"לחם" איקרי ["ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו"], דאפילו מן נקרא לחם מן השמים, רק לענין שתי הלחם מספקא לרבי זירא משום דכתיב "ממושבותיכם".

אך ב"קרבן אורה" כתב: ומדמיבעיא ליה לענין שתי הלחם, ולא מיבעיא ליה לענין עומר, יש לומר, דסבירא ליה דקצירה בזמנו מעכבת בו, ובכי האי גוונא אין כאן קצירה; או משום שהעומר אינו בא אלא מן החדש, ובכי האי גוונא אין על חטים אלו איסור חדש; [ולא ביאר, למה אין בהם איסור "חדש"]; וקצת סיוע מכאן לשיטת הרמב"ם, דעומר הבא מן הישן פסול, ושתי הלחם הבא מן הישן כשר; וראה עוד ברדב"ז על הרמב"ם [תמידין ומוספין ח ג], בענין עומר בחטים שירדו בעבים.

6. "טייעא" בכל מקום הוא ערבי, ראה "ערוך" ערך טייע.

4. נתבאר על פי רש"י; אבל התוספות תמהו על זה, שהרי אין הדין תלוי אלא בדיעת מקור החטים אם מהארץ אם מחוצה לה, שאין העבים מכשירים ולא פוסלים!?! ולכן פירשו התוספות, שעל ידי נס ירדו בעבים; וראה ב"קרבן אורה".

5. א. בכתבים המיוחסים להגרי"ז ביאר, שהספק הוא אם ירדו בעבים בארץ ישראל, אבל אם ירדו בחוץ לארץ פשיטא שאינם ראויים לשתי הלחם, והספק הוא: כיון שירדו בארץ ישראל אם כן "ממושבותיכם" קרינן ביה, שאף אלו באו ממושבותם, או שצריך מן הארץ דוקא.

ב. כתב ב"שפת אמת": לפירוש התוספות — בביאור חטים שירדו בעבים — קשה: אמאי פשיטא לגמרא דלמנחות כשרים, מנלן דהוי כסולת מחיטים שבארץ; וב"קרבן אורה" כתב: הנה למנחות מסקינן לקמן במכילתין דאפילו הגדלים בעציץ כשרים, אבל לענין שתי הלחם נראה דבעינן דוקא גידולן מן הארץ, והכא נמי אם נעשו על ידי נס לא הוי גידולו מן הארץ; ועל כרחך צריך לומר לשיטתם, דגם בשתי הלחם שבעציץ נמי כשר, וזה ודאי מיקרי "ממושבותיכם", דמכל מקום גדילין מן העפר,

או דילמא: בתר תוספת אזלינן, כלומר, אין התוספת הולכת אלא אחר עצמה, והשבולת כולה אינה מותרת עד שיבא עומר הבא, שהרי מעורב בה תוספת שהיא אסורה משום חדש.⁽⁹⁾

ומקשינן: תפשוט ליה לספק זה מהא דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

ערלה וכלאי הכרם אינם בטילים ברוב של היתר כשאר איסורים, אלא רק כאשר היה כנגד חלק אחד של איסור, מאתים חלקים של היתר.

נטיעה ילדה [צעירה בתוך שלש שנים

חיטים בגובה טפח על פני שדהו שהיתה באורך שלש פרסאות].

בעי רבי שמעון בן פזי:

שיבולת שהביאה שלישי קודם לעומר, ועקרה קודם לעומר,⁽⁷⁾ ועבר עליה העומר כשהיא עקורה והותרה על ידו, וחזר ושתלה לאותה שיבולת לאחר העומר, והוסיפה השיבולת כל שהוא,⁽⁸⁾ מהו דין התוספת?

וצדדי הספק הם:

האם בתר עיקר אזלינן, ושרייה עומר, האם התוספת הולכת אחר העיקר שהתירו העומר, ואף היא מותרת כמותו –

כן איך מבטל העיקר את הגידולין]; ודבריו מחודשים בכיזור הנידון שהתוספת הולכת אחר העיקר שהוא מדין "ביטול", כי בפשוטו אינו כן; ואפשר שלכך נתכוין בתירוצו: וצריך לחלק בין שאר ביטולין לביטול הגידולין.

וראה עוד בטהרת הקודש בטעם שאין אותו משהו מתבטל בעיקר.

9. א. הספק נתבאר על פי ה"שיטה מקובצת", ה"קרבן אורה", ה"מנחת חינוך" וה"חזון איש", וכן נראה פשטות הסוגיא. אך ראה מה שהובא בהערה 10, ומה שנרשם לקמן ע א בהערה 6 אות ב.

ב. קיימא לן שכל תבואה שהשרישה קודם לעומר, העומר מתירה; ובגדר דין זה שאף הגידולים שבאו לאחר העומר הרי הם מותרים, ביאר במנחת חינוך [מצוה שב ב ד"ה ובעיקר], שהוא משום "דגירת הכתוב, שהגידולין שגדלו משורש המותר, כיון דהשורש מותר כל הגידולין מותרים".

ואם כן לכאורה תיקשי: הרי מבואר דאזלינן בתר עיקר, ומה מסתפקת הגמרא?!

7. כן פירש רש"י; ו"בשפת אמת" כתב על זה שאין לו הבנה, דמה בכך שעקרה אחר העומר, ולשון הגמרא משמע גם כן, דעקרה ושתלה תרוייהו לאחר העומר, וצע"ג בזה; וראה מה שכתב בזה בטהרת הקודש.

וכתב ב"קרבן אורה", שמדברי הרמב"ם [מאכלות אסורות י ה], נראה, שבעיית הגמרא אינה דוקא בעקרה קודם לעומר, אלא אפילו עקרה לאחר העומר, ודלא כרש"י; [ז"ל הרמב"ם שם: שיבולת שהביאה שלישי מלפני העומר ועקרה ושתלה אחר שקרב העומר והוסיפה הרי זו ספק...]; וראה היטב ב"שיטה מקובצת", דמלשוננו נראה שהיתה לו גירסא ברש"י, דרש"י עצמו מסתפק בזה, ראה שם; וראה עוד בטהרת הקודש מה שביאר בטעמו של רש"י שפירש כן.

8. פירש רש"י "והוסיפה משהו", וביאר ב"שיטה מקובצת": אבל הוסיפה רוב, פשיטא דלא מבטל עיקר לגידולין; ואם תאמר: דבר שיש לו מתירין הוא, ואמאי בטל [כלומר, כל דבר שיש לו אפשרות היתר וכגון חדש על ידי העומר, כלל הוא שאפילו באלף לא בטיל, ואם

בנטיעה הצעירה — פירות של ערלה:

אפילו הוסיף במאתים, אפילו נתווספו לאותם פירות מאתים חלקים, שהם מצד עצמם מותרים הם ויש בכוחם לבטל את הערלה המעורבת בהם, מכל מקום הרי זה **אסור**, שהתוספת הולכת אחר העיקר, ומאחר

לנטיעתה שפירותיה ערלה] שסיבכה בזקנה [הרכיבה בנטיעה זקינה שעברו עליה שנות ערלה], ואין בה פירות בנטיעה הצעירה, הרי היא בטילה בזקנה, והפירות שיצמחו אינם אסורים משום ערלה; אבל:

נטיעה ילדה שפככה בזקינה ובה —

וב"קומץ המנחה" המובא שם בד"ה והנה] הבין מדברי רש"י, שאין איסור חדש קודם שהביאה שלישי, וכדברי התוספות בפסחים כג א שכתבו, דאין איסור חדש קודם הבאת שלישי; וראה גם ב"חזון איש" — נדפס קדשים עמוד קנו — שלכך נסתפקה הגמרא דוקא בהביאה שלישי, משום שאין איסור חדש קודם הבאת שלישי, ואין שייך בו היתר עומר; [וב"מנחת חינוך" שם, פלפל הרבה בדבריהם מנין לקחו דין זה, ונשאר בצ"ע; וראה בדין זה ב"שאגת אריה" בדיני חדש סימן ג, ולדעתו יש איסור חדש בתבואה קודם הבאת שלישי, וראה בירושלמי חלה א ג בביאור הגר"א ובשאר פירושים שם; והאריך בענין זה בתשובות "בית אפרים" יו"ד סימן סח].

ושבו חזר בו קומץ המנחה, וכתב, דאדרבה, מדברי רש"י נראה, שאף תבואה קודם שהביאה שלישי אסורה, שהרי כתב רש"י שאין העומר מתירה, ואם כן משמע שאסורה היא; [וראה מה שתמה על חזרתו ב"שלמי יוסף" סימן צט].

ד. כתב עוד ב"מנחת חינוך" שם בד"ה והנה, שלולי דברי רש"י היה אפשר לומר, הא דנקט שיכולת שהביאה שלישי, הוא משום דבלא הביאה שלישי, אפשר יותר סברא דאזלינן בתר התוספת כי העיקר לא חשוב; וראה עוד ב"שפת אמת" כאן, וב"קרבן אורה" בנדרים שם. וכן כתב סברא זו ב"חזון איש" שם, והביא ראיה לזה, יובאו דבריו בהערות לדף ע א; וראה דברי ה"קרבן אורה" שהובאו באות ב.

וכן יש לתמוה על דברי רש"י, שכתב בטעם הדבר שנסתפקה הגמרא דוקא בהביאה שלישי, שהוא משום דחשיב גמר פירי, דאי מקמי הכי עקרה, היא כשחת בעלמא, ולא מהני עומר למישרייה [אין מועיל עומר להתירו, ואין שייך לומר שילכו הגידולים אחריו]; ואם כפי שנתבאר בגדר דין השרשה, הרי מבואר, שאפילו השרשה בעלמא העומר מתיר, וכל שכן תבואה שכבר גדלה, אלא שלא הביאה שלישי!?

ומיהו בעיקר דין השרשה יש שפירשו באופן אחר [ראה בזה בהערות לקמן דף ע ועא], והוא: כל תבואה השייכת לתקופה שלפני העומר היא ניתרת בעומר של שנה זו, ואילו התבואה השייכת לתקופה שלאחריה אינה ניתרת בעומר זה, וקבעה תורה שלפי זמן ההשרשה אנו קובעים אם כולה שייכת לשנה שלפני העומר והותרה על ידו, או לשנה שלאחוריו. ולפי זה נתיישבו בפשיטות דברי רש"י; וגם הקושיא הראשונה מתיישבת, ומשום שעד כאן לא אמרו שהגידולים מותרים אלא כשלא עקרה, ובאו הגידולים מכח ההשרשה הראשונה, אבל אם עקרה, ולא באו הגידולים מכח ההשרשה הראשונה, זה אינו שייך לדין השרשה קודם לעומר, שהעומר מתיר את הגידולים.

וראה ב"שיטה מקובצת" כאן, וב"קרבן אורה" כאן ובנדרים נט א ד"ה ודרך אגב; וב"מנחת חינוך" שם; וב"חזון איש" קדשים קנא א ד"ה הא, וב"טהרת הקודש" כאן.

ג. ב"מנחת חינוך" מצוה שג [ראה אות ו,

שהעיקר הוא של ערלה אף התוספת אסורה.

ואם כן הרי יש לפשוט אף לגבי שבולת שהתירה העומר ושתלה, שתהיה התוספת מותרת כמותה.⁽¹⁰⁾

ותפשוט נמי – לדין שבולת שהותרה בעומר, ושתלה – מהא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן לענין כלאי הכרם:

בצל ששתלו בכרם והרי הוא אסור משום כלאי הכרם, ונעקר הכרם, ושוב דין התוספת מצד עצמה להיות מותרת שהרי לא גדלה בכרם, **אפילו הוסיף במאתים**, אפילו נתווספו על הבצל לאחר עקירת הכרם מאתיים כנגד מה שהיה הבצל בתחילה – הרי הוא אסור, ומשום שאף התוספת אסורה, כי היא הולכת אחר העיקר האסור.

ואם כן אף לגבי שבולת של חדש שהותרה ושתלה, תלך התוספת אחר העיקר המותר! ?

ומשנינן: **היא גופה קא מיבעיא ליה** [יסוד

הספק הוא אכן מימרות אלו]:

האם **מפשט פשיטא** להו לרבנן דבתר עיקר אזלינן, ולא **שנא לקולא** וכגון שבולת ששתלה לענין איסור חדש, שהעיקר מותר והתוספת אסורה], **ולא שנא לחומרא** כשתי מימרות אלו שהעיקר אסור והתוספת הולכת אחריו לאוסרה.

או דילמא: ספוקי מספקא להו לרבנן אם התוספת הולכת אחר העיקר, ולחומרא בלבד הוא דאמרינן שהתוספת הולכת אחר העיקר, אבל לקולא שתלך אחריו להתירה – לא אמרינן.

ומסקינן: **תיקו**.

בעי רבא:

לענין מעשר מאי דין התוספת, ומפרש לה ואזיל.

ומפרשינן: **היכי דמי? כגון**

שם אין לומר דמאחר שהשיבולת גופה היתה היתר, לכן גם הגידולין שיוצאין מהם גם כן היתר הם, שהרי לענין איסור חדש אין סברא לומר כן, שהרי לעולם כל איסור חדש שבעולם הוריתו נצמח מן הגרעין שהיה היתר, ואפילו הכי אסור מן התורה.

והנה לפי דברי האחרונים המובאים לעיל בהערה 9, הרי בהדיא נסתפקה הגמרא בשבולת שהביאה שליש שמא התוספת הולכת אחר העיקר, ותיקשי לכאורה קושייתו; אלא, שכבר הקשתה הגמרא לקמן לענין מעשר "מאי שנא מכל חיטי ושערי דעלמא", ומשנינן "בדבר שזרעו כלה לא קאמינא"; אם כי יש לעיין: למה לא הקשתה כן הגמרא כאן.

10. כן הוא בפשוטו ביאור הראיה על פי שיטת הר"ן בנדרים נו ב, וכמו שפירש ב"יד בנימין", וראה "טהרת הקודש".

אבל מדברי התוספות כאן הבין בטוהרת הקודש, שאין הם מפרשים כן, אלא התוספת ודאי אינה הולכת אחר העיקר לאוסרה משום ערלה, וראה גם בפירוש הרא"ש בנדרים נו ב, הובא בש"ך יורה דעה סימן רצד סקל"ב; ובביאור ראיית הגמרא לפי שיטתם, ראה מה שכתב ב"יד בנימין".

ולפי מה שפירש ב"טהרת הקודש", טעמם של התוספות הוא: אם איתא דהגידולין מאחר שיוצאין מן העיקר אסורין גם הם, אם כן אין ראייה מזה על כך שיבולת דהביאה שליש, שהרי

א. האם התוספת הולכת אחר העיקר המותר ואין צריך לעשרה, או לא?

ב. אם תמצא לומר⁽³⁾ לא אזלינן בתר עיקר לומר שתהיה התוספת פטורה ממעשר,

ו-א דקצר שבליים הרבה ולא דשן, ואמדיניהו ועשריניהו [עישורם באומדן]⁽¹⁾ ושוב שתליניהו בקרקע והוסיפה להו, ובזה יש להסתפק שתי ספיקות:⁽²⁾

מירוח בשיבולת, והלא עיקר מירוח הוא החלקת הכרי, וכמו שכתב הרמב"ם מעשר ג יג! ? צריך לומר דשיבולת שנתמרחת בתוך הכרי בטלה אגב כרי, וכמו שכתב הרמב"ם [תרומות יא כו], והרמב"ם גרס "דמרחיניהו", וראה עוד שם; [וראה סוגיית הגמרא בהמשך העמוד "שבולת שמרחה בכרי"].

וכל דברי החזון איש מבוארים בפירושו רבינו גרשום כאן, שכתב: היכי דמי, כגון דאמרחיניהו להני שיבולות עם שאר דגן בכרי, ונגמרו למעשר, ועשריניהו הכרי עם השבולות, והדר שתליניהו להנך שבולות, ואוסיפו להו.

ולפי זה אף בדעת רש"י יש לפרש כדעת רבו, שהרי לא כתב רש"י אלא שלא דשן, והיינו משום שאם דש את התבואה אין הוא יכול לשתלה באופן שלא יהא זרעו כלה, אבל מכל מקום יש לומר שעשה להם מירוח עם שאר דגן.

2. נתבאר על פי רבינו גרשום המבאר, ששתי ספיקות מסתפקת הגמרא, מתחילה על התוספת, ושוב מסתפקת הגמרא על העיקר עצמו; וראה לשון רש"י; וראה הערה 6 אות א מה שנרשם בשם ה"חזון איש" בתמיהתו על הרמב"ם.

3. א. כתב ב"חזון איש" [נדפס קדשים עמוד 310, בחידושים לדף זה]: משמע [ממה שהקדימה הגמרא לספק זה: "אם תמצא לומר" שאין התוספת נמשכת אחר העיקר], דאי יש מקום לומר דהתוספת בתר עיקר גריר, ודאי לא ניקו ונימא, דאין כח בעיקר למשוך התוספת בתריה מפני שהתוספת ביטלה את העיקר; אלא: אם תמצא לומר שאין העיקר מושך את התוספת

1. קיימא לן שאין התבואה מתחייבת במעשר רק משנגמרה מלאכתה, וגמר מלאכת התבואה הוא, לאחר שדש את התבואה וזרה ברוח, ועשה מגרעיני התבואה כרי, והחליקם [והוא נקרא "מירוח"]; ומכל מקום, אף קודם שנגמרה מלאכת התבואה — שעדיין אין היא "חייבת" בתרומות ומעשרות אם תרם או עישר תרומתו תרומה.

ובפשוטו נראה מדברי רש"י, וכפי מה שנקט בשפת אמת בדעתו — שספק הגמרא הוא כשלא מירחן עדיין ולא נתחייבו במעשר, אלא שהוא עישרן קודם המירוח, ומשום שאף קודם מירוח חלה התרומה; והטעם שפירש כן, מתבאר מדברי ה"שפת אמת", שהוא משום שנידון הגמרא הוא כששתל דבר שאין זרעו כלה, והוא עצמו מוסיף והולך, וזה שייך רק בשבולת קודם הדישה הורייה והמירוח.

ומה שאמרו "ואמדיניהו" [דהיינו מעשר במאומד ולא בחישוב מדויק], ביאר ב"שיטה מקובצת": להכי נקט דאמדיניהו, לפי שאי אפשר לעשר שיבולת אלא במאומד; וכן כתב ב"שפת אמת".

אבל הרמב"ם [מעשר ו ה], מפרש, שכבר מירחן והפריש כדין ואחר כך נטען. והקשה עליו השפת אמת, דחטים כי האי גוונא — שכבר נידושו ונתמרחו — הוי זרעו כלה [ואילו הנידון בסוגייתנו הוא כשאין זרעו כלה, כמבואר בהמשך הענין], וראה עוד שם.

וביאר ה"חזון איש" [נדפס קדשים עמוד קנו ד"ה ר"מ] מפרש, שאף הרמב"ם לא נתכוין לומר שדש את השבולת ומירחה, אלא שעשה לה מירוח בעודה שיבולת קודם הדישה, והא דמהני